

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MADANIYAT
VAZIRLIGI**

**O‘ZBEKISTON DAVLAT SAN’AT VA MADANIYAT
INSTITUTI**

**Musiqashunos olim, san’atshunoslik fanlari doktori,
professor Oqilxon Ibrohimovning yorqin xotirasiga
bag‘ishlangan**

**“O‘ZBEK MUSIQIY MEROSINING TA’LIM
TIZIMIDAGI O‘RNI VA AHAMIYATI”**

Respublika ilmiy-nazariy konferensiya materiallari to‘plami

2023-yil 28-noyabr

TOSHKENT-2023

UDK 04
KBK 93
O' 25

“O‘zbek musiqiy merosining ta’lim tizimidagi o‘rni va ahamiyati” mavzuidagi respublika ilmiy-nazariy konferensiya materiallari to‘plami [Matn]: materiallar to‘plami. – T.: O‘zDSMI, 2023. – 234 bet.

Mas’ul muharrir:

Xudoyev G‘anijon – *O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti “Cholg‘u ijrochiligi va musiqa nazariyasi” kafedrasi professori v.b., san’atshunoslik fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)*

Tahrir kengashi a‘zolari:

Turg‘unova Nasiba – *O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti “Cholg‘u ijrochiligi va musiqa nazariyasi» kafedrasi dotsenti, san’atshunoslik fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)*

Yakubov Zohidjon – *O‘zRFA San’atshunoslik instituti bosh mutaxassisi, musiqashunos*

Xudoyqulova Nilufar – *O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti “Cholg‘u ijrochiligi va musiqa nazariyasi” kafedrasi o‘qituvchisi*

Mazkur to‘plamdan joy olgan ilmiy maqolalar O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi Rayosati majlisining 2023-yil 27-apreldagi 39-son bayoni hamda O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2023-yil 2-maydagi 118-son buyrug‘i bilan tasdiqlangan “2023-yil uchun mo‘ljallangan xalqaro va respublika tadbirlari rejasi”ga muvofiq, 2023-yil 28-noyabr kuni O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat institutida “Insonga e’tibor va sifatli ta’lim yili” davlat dasturi asosida san’atshunoslik fanlar doktori, professor Oqilxon Ibrohimovning yorqin xotirasiga bag‘ishlangan **“O‘zbek musiqiy merosining ta’lim tizimidagi o‘rni va ahamiyati”** nomli Respublika ilmiy-nazariy konferensiyasidagi materiallar asosida tayyorlandi.

To‘plamga kiritilgan ma’lumotlarning to‘g‘riligi va aniqligi uchun mualliflar mas’ul.

5. Navoiy A. Mahbub ul-qulub. – T.: Sano-standart, 2018.
6. Navoiy A. Sab' ai sayyor. – T.: G'.G'ulom nashriyoti, 1991.
7. Alisher Navoiy asarlari tilining izohli lug'ati. 4 tomlik. – T.: Fan, 1983. I – IV tom.
8. Navoiy A. Mukammal asarlar to'plami.: T.4. Majolis un-nafois. – T.: Fan, 1989.

HALIMA NOSIROVANING YORQIN SAN'ATI

Xamidova M.A.,

BuxDPI 1-bosqich magistranti;

Ilmiy rahbar: **Nurullayev F.G.,**

BuxDPI Musiqa va tasviriy san'at kafedراسi dotsenti.

***Annotasiya.** Maqolada O'zbek qo'shiqchiligi va opera san'atiga bebaho hissa qo'shgan san'atkorlardan biri Halima Nosirova haqidagi ma'lumotlar bayon etilgan. Halima Nosirova o'zbek milliy ashula va qo'shiqlarini betakror ijrochisidir.*

***Kalit so'zlar:** Qo'shiq, ashula, musiqa, balet, teatr, opera, kuy, sozanda, diapazon; tovush xususiyatlari; ijro etish texnikasi, san'at, iste'dod, ovoz.*

***Аннотация.** Статья посвящена одной из великих узбекских артисток, внесших неоценимый вклад в узбекское певчество и оперу Халиме Носировой. Халима Носирова – уникальная исполнительница традиционных национальных песен Узбекистана.*

***Ключевые слова:** Песня, напев, музыка, балет, театр, опера, мелодия, музыкант, диапазон; звуковые характеристики; исполнительская техника, искусство, талант, голос.*

O'zbek qo'shiqchiligi va opera san'atiga bebaho hissa qo'shgan san'atkorlardan biri Halima Nosirovadir. Halima Nosirova ayniqsa o'zbek opera san'atida alohida maktab yaratdi va bu noyob san'at rivojiga ulkan hissa qo'shdi. Halima Nosirova 1913-yilda Qo'qon yaqinidagi Tog'lik qishlog'ida tavallud topdi. Otasi Muhammadnosir aka kosib bo'lsada, qo'shiq va she'rlardan xabardor bo'lib, yosh Halima qalbida san'atga havas uyg'otdi. Otasining bevaqt vafotidan so'ng qiyin ahvolda qolgan oila onasi Xosiyatxon va opalari Xojar va Oyishalar bilan Qo'qon shahriga ko'chib kelishadi. Yosh Halimani bolalar uyiga topshirishadi. 1929 yilda Toshkentdagi xotin-qizlar bilim yurtiga o'qishga qabul qilinadi. Shu yerda Ali Ardobus rahbarlik qilayotgan badiiy havaskorlik to'garagiga dugonalari Shohida Maxsumova, Nazira Aliyevalar bilan qatnay boshlaydi. Tezda ustozlarning nazariga tushgan Halima Nosirova 1925 yilda bir guruh yosh san'atkorlar bilan Bokudagi teatr bilim yurtiga o'qishga yuboriladi. Ish faoliyatini hozirgi milliy akademik teatrdan boshlaydi. Qator obrazlarni yaratadi. So'ngra Moskva Davlat konservatoriyasi qoshidagi o'zbek opera studiyasida ta'lim oladi. 1929-1939 yillar mobaynida o'zbek musiqali drama teatrida ijod qildi va xilma-xil obrazlarni yaratdi. 1939-yildan boshlab to kuchdan qolgunga qadar A.Navoiy nomidagi o'zbek opera va balet akademik teatrida ijod qildi va ushbu qutlug' dargohida o'z ijrochilik maktabini yaratdi. "Layli va Majnun", "Gulsara", "Karmen", "Bo'ron", "Maysaraning ishi", "Zaynab va Omon", "Xorazm qo'shig'i", "Ulug'bek" singari o'nlab operalardan bosh obrazlarni qo'shiqlarini kuyladi. Halima Nosirova o'zbek milliy ashula va qo'shiqlarini betakror ijrochisidir. Uning ijrosida "Ushshoq",

“Chorgoh”, “Bayot”, singari xalq ashulalari alohida o’ziga xos uslub bilan ijro etiladi. Men o’zbek kuy va ashulalarini, maqomlarini sevimli hofizlarimiz va ustoz sozandalarimiz Mulla To’ychi Toshmuhammedov, Xoji Abdulaziz, Muhiddin Qori Yoqubov, Domla Halim Ibodov, Yusufjon Qiziq, Usta Olim Komilov, Abduqodir Ismoilov, Ahmadjon Umrzoqov, Madrahim She’roziydan o’rgandim, - deydi Halima Nosirova. San’atkor tushunchasida qo’shiq insonning mehnatida, hayotida, taqdirida doimiy yo’ldoshidir. Xalqning sevimli san’atkori Halima Nosirova katta Farg’ona, Toshkent, Chirchiq kanallari, Kattaqo’rg’on suv ombori, Farxod GES qurilishlarida. Mirzacho’l, Qarshi, Jizzax, cho’llarini o’zlashtirishda, dahshatli urush yillarida xalq ruhini ko’tarishda o’z san’ati bilan faol qatnashdi. Halima Nosirova “O’zbekfilm” kinostudiyasida suratga olingan “Asal”, “Frontga sovg’a”, “Maftuningman”, filmlarida obrazlar yaratdi va kino sohasiga ham hissa qo’shdi. Halima Nosirovaning yorqin san’ati va iste’dodidan ta’sirlangan bir qancha xorijiy tanqidchilar uning san’atiga yuksak baho berganlar. Suriyada chiqadigan “Lison ash shaab” va Hindistonda bosiladigan “Steystmen” gazetalari o’zbek qo’shiqchisini nihoyatda yoqimli va jozibador, dillarni rom qiluvchi ovozi haqida 1956 yilda samimiy satrlarni yozgan. Uning bulbulisifat ovozi o’zbek san’atkori timsolida Hindiston, Birma, Livan, Misr, Eron, Xitoy, Kanada kabi o’nlab mamlakatlarda yoyilgan. Halima Nosirova hayotligidayoq ikki ajoyib narsasi bilan o’ziga haykal o’rnatdi. Biri chinakam xalqchil san’ati, ikkinchisi shogirdlari, izdoshlari bilan ulug’ baxtga erishganligidir. Uning san’atdagi xizmatlari munosib baholangan bo’lib, “O’zbekiston xalq artisti” faxriy unvoniga sazovor bo’ldi. Mustaqillik sharofati bilan “Buyuk xizmatlari uchun” ordenini ko’kragiga taqish baxtiga muyassar bo’ldi. O’zbek san’atining ulug’ namoyandasi, betakror ovoz sohibasi Halima Nosirova 90 yosh umr ko’rib 2002 - yilda Toshkent shahrida vafot etdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI

1. Shashmaqom saboqlari. / Maqola va ma’ruzalarning 1-to’plami. – T., 2005. – 136 b.
2. Nurullayev F.G. “Bolalarning musiqiy ta’limi” o’quv qo’llanma. – Buxoro: Durdona nashriyoti, 2021-yil.
3. To’rayev F. “Shashmaqomxon ustoz”- Buxoro shashmaqomi: Tarixiy-nazariy va amaliy masalalari mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy konferensiya. BuxDU, Buxoro: “Durdona” nashriyoti, 2019-yil.
4. Shashmaqom saboqlari. / Maqola va ma’ruzalarning 2-to’plami. – T., 2005. – 224 b.
5. Matyoqubov O. Maqomot. – T.: Musiqqa nashriyoti, 2004 y.

MUMTOZ MUSIQAMIZ O’TMISHI VA BUGUNIGA BIR NAZAR

S.A. RASHIDOV,

Turkiston yangi innovatsiyalar universiteti

Musiqqa ta’limi va san’at yo’nalishi 1-bosqich magistranti.

Annotatsiya. Ushbu maqolada o’zbek mumtoz musiqasining o’tmishi, bu sohaning rivojiga hissa qo’shgan olimlar, mumtoz musiqaning buguni haqida fikr-mulohazalar keltirilgan.

Kalit so’zlar: o’zbek mumtoz musiqasi, madaniyat, maqom, tadqiqot, estetika.

Barchamizga ayonki, madaniyat, xususan, musiqqa dunyosi juda keng qamrovli va barchaga teng daxldor ekanligi bilan boshqa sohalardan tubdan farq qiladi. Zero,